

АЙЫЛДЫҚ АЯЛДАРГА КАРАТА СТЕРЕОТИПТИК КӨЗ - КАРАШТАР

Ministry for Foreign
Affairs of Finland

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Басылма “Демократиялық процесстерин изилдөө борбору” коомдук фонду тарабынан даярдалып БУУӨПтүн жана Финляндия ТИМинин “КРдеги укуктук мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүү үчүн сот адилеметтигине жетүү” долбоорунун колдоосунда чыгарылды.

АЙЫЛДЫК АЯЛДАР ЖӨНҮНДӨ КЫСКАЧА МААЛЫМАТТАР

• Ченемдик база

Кабыл алынган эл аралык жана улуттук милдеттемелерди аткаруу менен Кыргыз Республикасы өнүгүүнүн бардык чөйрөлөрүндө, анын ичинде саясий, экономикалык жана никелешүү-үй-бүлөлүк чөйрөлөрүндө гендердик паритетке жетишүүнү камтыған жана басмыйлоонун бардык түрлөрүнө тыюу салган саясатты иштеп чыгууда жана атайын программаларды кабыл алууда. 2012-жылы Кыргыз Республикасы биринчи жолу узак мөөнөттүү документти – 2020-жылга карата гендердик төңүктуулукка жетишүү боюнча Улуттук стратегияны кабыл алды. 2008-жылы Кыргыз Республикасынын «Аялдар менен эреккөтер учун бирдей укуктардын жана мүмкүнчүлүктөрдүн мамлекеттik кепилдиги жөнүндө» мыйзамы кабыл алышы. 1996-жылы Кыргызстан Аялдарга карата басмыйлоонун бардык формаларын жок кылуу жөнүндө конвенцияга кошуулган.

• Жалпы көрсөткүчтөр

2018-жылга карата Кыргыз Республикасында 2 млн. 41 мин аял жашайт, ага ылайык, өлкөнүн калкынын 65% түзөт.

• Билим деңгээли

2009-жылдагы калкты кайра каттоонун жыйынтыгы, айылдарда аялдардын билим деңгээлдери шаарларга караганда төмөн экендин көрсөтүп турат. Шаардыктардын арасында айылдыктарга караганда, жогорку жана орто кесиптик билимге ээ жарандардын саны эки эсеге көбүрөөк.

• Иш менен камсыз болуу

Иш менен камсыз болгон айылдык калктын жалпы санынын ичинен аялдардын иш менен камсыз болуусунун деңгээли 39% түздү, бул эреккөтердин 61% иш менен камсыз болуусуна караганда - 1,5 эсеге төмөн.

Айылдык аялдар (32%) шаардык аялдарга караганда (8%) 4 эсеге көбүрөөк акысы төлөнбөгөн үй эмгегин аткарышат.

• Ресурстар

Айылдык аялдардын жер үлүштөрүнө ээлик кылуу мүмкүнчүлүктөрү айылдык эреккөтердикине караганда 10 эсеге төмөн (салыштырмалуу түрдө 8% жана 81%).

• Бийликтеги көрсөткүчтөр

2016-жылы жергиликтүү көнөштердеги аялдардын көрсөткүчү 10% түздү, бул 2004-жылга карата 2 эсеге төмөн болсо, ал эми 1998-жылга салыштырганда 5 эсеге төмөн.

2016-жылы 70тен ашык айылдык көнөштерде аялдардын көрсөткүчү нөлдүк деңгээлгө түшүп калгандыгы белгиленген.

2016-жылы саясий, муниципалдык кызматтарда эмгектенген аялдардын үлүшү 4,5% түзгөн.

• Никелешүү тажрыйбалары

Өспүрүм курактагы никелер (18 жашка чейинки) шаарларга караганда айыл жерлеринде 2,5 эсеге көбүрөөк катталат. Аялдарды никеге туруу үчүн уурдоо шаарларга салыштырмалуу айыл жерлеринде 2 эсеге көп катталат.

СТЕРЕОТИПТЕР

Стереотиптер бардык маданий түзүлүштөрдө, улуттарда жана коомчулуктарда орун алып келүүдө. Стереотиптик ой-жүгүртүүлөр жаш-курагынан, жынысынан, билим деңгээлинен ж.б. көз карандысыз түрдө ар бир адамда болушу мүмкүн. Алар социалдык, диний жана башка чөйрөлөрдө дагы орун алып келүүдө. Адамдын жеке жана ажыратылгыс жөндөмдүүлүктөрү эсепке алынбаган стереотиптер адатта зыянын тийгизет, себеби ал адам укуктарынын бузулушуна жана басмырлоого алыш келет. Кыргыз Республикасы дүйнөлүк коомчулуктун бир бөлүгү катары ар бир жаранды жашоонун бардык чөйрөлөрүндө басмырлоодон коргоону кепилдикке алат.

Айылдык аялдарга карата башка факторлор менен бирге терс стереотиптердин кенири жайылыши, аларга карата жашоонун бардык чөйрөлөрүндө гендердик тең укуксуздуктун сакталып калышына таасирин тийгизип жатат.

Андыктан, бардык жарандарга, өзгөчө калктын аярлуу топторуна карата орун алган басмырлоонун жана терс стереотиптердин тамырын кыркуу зарыл. Ушуга байланыштуу БҮҮӨПтүн жана Финляндиянын Өткөмтүнүн “Кыргыз Республикасындагы укуктук мүмкүнчүлүктөрдү көнөйтүү үчүн сот адилеттигине жетүү” биргелешкен долбоору калктын жана кесиптик лицейлерде окугандардын арасында айылдык аялдарга карата терс стереотиптерди иликтөө жүргүзүү боюнча дөмилгө көтөргөн. Изилдөө айылдык аялдарга карата стереотиптик ой-жүгүртүүлөрдүн калыптанышына айылдык жашоо тартиби чоң таасирин тийгизип жаткандыгын аныктады. Коомчулукта дин тарабынан кенири көлдоого алынган эркектердин шовинизми кенири жайылган жана кандай гана маселеде болбосун, айылдык аялдардын укуктарын чектөөгө багытталган. Бүгүнкү күндөгү айылдык аялдарга карата өкүм сүрүп келе жаткан стереотиптерди арапаш тиپте десек болот, алар топтолуп, бири-бирин ээрчиген түрдө орун алыш келе жатышат.

Аялдың образы калктын пикиринде

Айылдық
аял

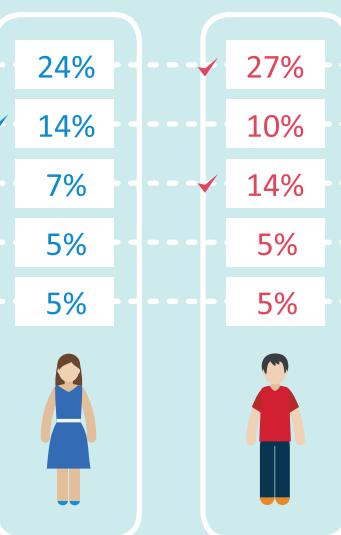
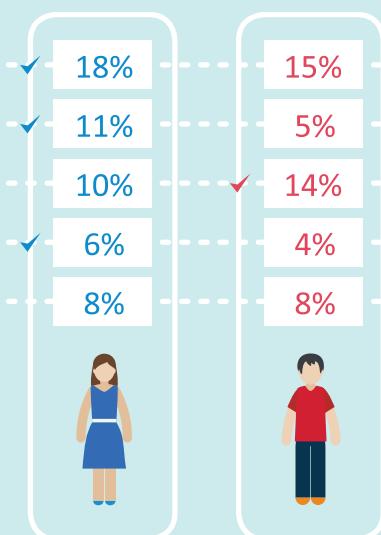
Шаардық
аял

Социалдык дистанция

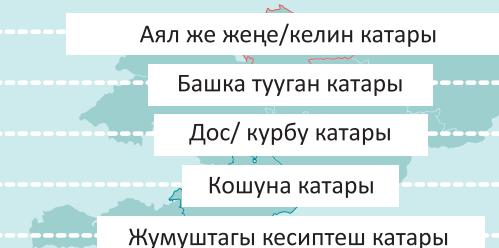
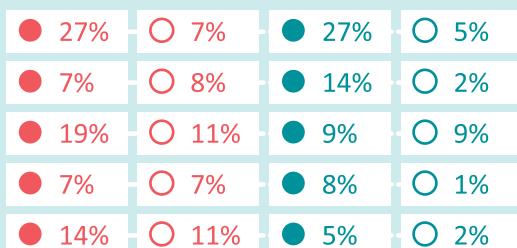
айылдык аялды

шаардык аялды

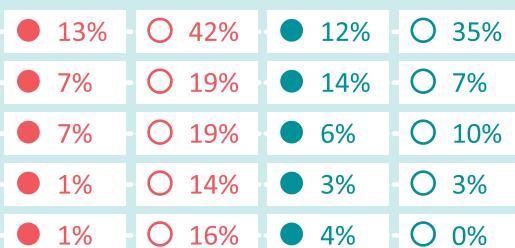

Аймактар боюнча

● Бишкек шаары ○ Чүй облусу
● Ош шаары ○ Ош облусу

Аймактар боюнча

Айылдык аялдарга карата стереотиптер

- «Айылдык аялдар үчүн ажырашшуу уят болуп эсептелет»

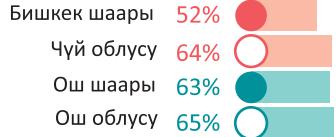
Баары

61%

58%
Шаар

64%
Айыл

Калкты жайгаштыруунун тиби

57%

66%

- «Айылдык кыз ата-энесинин үйүнөн кеткенде, өзүнө тиешелүү жер үлүшүн доолаганга акысы жок»

Баары

45%

36%
Шаар

53%
Айыл

Калкты жайгаштыруунун тиби

48%

41%

Бул пикир менен макул болушту

- «Айылдык аялдардын алимент алүү үчүн кайрылганы уят болуп эсептелет»

Баары

31%

29%
Шаар

33%
Айыл

Калкты жайгаштыруунун тиби

28%

34%

Бул пикир менен макул болушту

Айылдық аялдарга карата стереотиптер

- «Айылдық аял бир гана үй чарбачылығы менен алектениши керек»

Баары

26%

Шаар
23%

Айыл
28%

Калкты жайгаштыруунун тиби

21%

31%

Бул пикир менен макул болушту

- «Айылдық аялдар көбүрөөк экинчи аял болуп жатышат»

Баары

25%

Шаар
32%

Айыл
20%

Калкты жайгаштыруунун тиби

24%

27%

Бул пикир менен макул болушту

- «Айылдық аялга карьеранын кереги жок»

Баары

24%

Шаар
25%

Айыл
23%

Калкты жайгаштыруунун тиби

21%

27%

Бул пикир менен макул болушту

Айылдық аялдарга карата стереотиптер

- «Айылдық аял Айыл Өкмөтүнүн башчысы болуп иштей албайт»

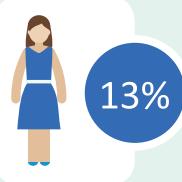

Баары
17%

Калкты жайгаштыруунун тиби

18%
Шаар
16%
Айыл

Бишкек шаары 12%
Чүй облусу 10%
Ош шаары 24%
Ош облусу 22%

13%

22%

● Бул пикир менен макул болушту

- «Айылдық аялга жогорку билимдин кереги жок»

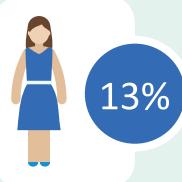

Баары
14%

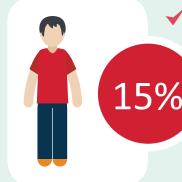
Калкты жайгаштыруунун тиби

14%
Шаар
14%
Айыл

Бишкек шаары 11%
Чүй облусу 9%
Ош шаары 17%
Ош облусу 18%

13%

15%

● Бул пикир менен макул болушту

- «Айылдық аял өзүнүн бизнесин өнүктүрүп кете албайт»

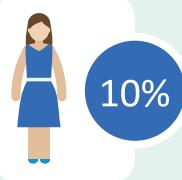

Баары
12%

Калкты жайгаштыруунун тиби

12%
Шаар
11%
Айыл

Бишкек шаары 7%
Чүй облусу 5%
Ош шаары 17%
Ош облусу 17%

10%

13%

● Бул пикир менен макул болушту